

Svenskt och utländskt 1809

DEN MINNESSKRIFT öfver 1809 års regeringsform som på föranstaltande av jubileumskommittén utgivits under redaktion av professor Erik Fahbeck har en alltigenom vetenskaplig prägel och är alltså fri från de hyllningsfraser och den nationella retorik som framträtt i samband med ett-hundrafemtiårsdagen. Endast statsvetenskapsmän har medverkat, och de har inriktat sig på bestämda problem kring regeringsformens tillkomst, utveckling och nuvarande ställning. Detta innebär inte att skriften alltigenom är av större vetenskapligt intresse; en del verkar väl hastigt hopkommet. Till de värdefulla översiktserna hör professor Nils Stjernquist's redogörelse för stadierna i regeringsformens tillkomst och professor Jörgen Westerståhls i otadlig objektivitet klädda motivering för en total revision av vår främsta grundlag. Som forskningsbidrag är professorerna Georg Andréns och Carl Arvid Hesslers uppsatser de mest givande. Andréns behandlar de utländska inflytelserna på regeringsformen, Hessler åter den svenska debatten om dessa inflytelser.

Hessler framhåller att Rudolf Kjellén och Pontus Fahbeck kring sekelskiftet med utomordentlig energi hävdade det nationellt särpräglade, det från utländska påverkningar helt fria i 1809 års regeringsform. De formade en rad klichéer, som går igen ännu i våra dagar, om "en modern dräkt kastad över urgamla nationella tankar" och om "vår historia omsatt i lagparagrafer". Att deras syn var ideologisk eller rent av partipolitisk

Hans Järta (till vänster), konstitutionsutskottets sekreterare 1809, och professor Axel Brusewitz, som utförde den grundläggande forskningen rörande regeringsformens tillkomst.

färgad framgår med all tydlighet av deras motivering och deras uttrycksätt; Kjellén ville "väcka till nationellt medvetande, till nationell självprövning och till nationell vilja", Fahbeck ville alldeles speciellt motverka de parlamentariska tendenser som uppbars av det växande liberala partiet. Ett ständigt anlitat stöd hade dessa nationella historiker i uttalanden av det ryktbara memorialets författare, Hans Järta, från dennes konservativa skede på 1820-talet — uttalanden som i själva verket klart stred mot Järtas åsikter 1809, men som ännu

då och då skymtar som auktoritativa kommentarer till författningsverket.

En revision av denna uppfattning, i viss mån påbörjad av Simon Boëthius, genomfördes av Axel Brusewitz. I avhandlingar, som utmärktes av en sällsynt stringens, visade Brusewitz grundlagsstiftarnas starka beroende av utländsk doktrin, särskilt Montesquieus maktodelningslära. De inhemska inflytelserna förnekades inte, man kan enligt min mening knappast säga att de sköts undan, men det klarlades att både utformning, innehåll och principmotivering var av den art att kannedomen om och godtagandet av utländska teorier måste ha varit avgörande. Därmed gjorde Brusewitz en av de banbrytande insatserna i svensk statskunskap, den största insats som gjorts i forskningen rörande författningens tillkomst. Brusewitz var liberal, och han såg utan tveivel med glädje att hans forskning gav en mera liberal bild av författningsverket än den hävdvunna, men det finns intet som tyder på att hans skarpinniga utredningar präglades av politiska avsikter. Debatten kring detta ämne har sedermera ånyo fått fart, och man har haft exempel på överraskande omkastningar i forskares uppfattning, men i allt väsentligt står de för omkring fyrtio år sedan vunna resultaten fast, även om några proportioner forskjutits och några av Brusewitz uttryck kan anses alltför schematiska.

Andréns fullföljer Brusewitzs forskningslinje genom att jämföra uppfattningen hos några maktodelningsteoretiker — Montesquieu, Blackstone och de Lolme — med regeringsformens principer och formuleringar. De intressanta och

i några fall överraskande resultaten bestyrker det starka inflytandet från utlandet. Den "engelska linjen" — för att begagna Andréns uttrycksätt — "var fullt medveten för 1809 års grundlagsstiftare. Det är också tydligt att denna linje avsett märkliga och mäktiga spår i konstitutionsutskottets motiveringar, ja, i vissa fall helt dominerat desamma... Det är vidare klart att vissa nya paragrafer... påverkats eller helt inspirerats av de utländska doktrinerna... Kan det vara anmärkningsvärt att denna fördjupade och internationellt orienterade bildning påverkat 1809 års grundlagsstiftare? De var helt visst patrioter, men de var icke nationalistiska av den götiska skolan. De hade icke heller lärt sig den nationella romantik som växte sig stark på 1890-talet och som sedan påverkat uppfattningen om regeringsformens genesis." Typiskt är att Järta, som på 1820-talet hävdade författningens ursvenska karaktär, år 1809 talade om den engelska författning "på vars beprövade grunder vår nya är till dess väsentliga delar uppörd".

Som nämnt talar Andréns om den "engelska linjen". Det är samma linje som Brusewitz förknippade med Montesquieu och maktodelningsläran, ty det var det engelska statskicket som alla de nämnda teoretikerna utgick från och som de föreställde sig som ett klart dualistiskt statskicket. Andréns kompletterar alltså Brusewitzs bevisning.

I slutet av sin uppsats framhäver Hessler med rätt att någon genomförd avvägning av svenskt och utländskt i regeringsformen och dess motivering inte är möjlig. Att räkna ut påverkningarna i procent går inte, även om — vilket ej är fallet — de skilda grundlagsstiftarnas åsikter vore väl kända. Det väsentliga är det nästan självklara men tidigare undanskymda faktum att såväl utländsk doktrin som svensk erfarenhet spelade in. Debatten som principdebatt är sedan länge mogen för avskrivning.

HERBERT TINGSTEN